

**جمعیت ، باروری
و
تنظیم خانواده**

تألیف و تدوین :

دکتر محمدعلی کوزه‌گر

(عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

با مقدمه : دکتر موسی زرگر

(عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران)

فروردین ۸۶

سرشناسه : کوزه‌گر ، محمد علی ، 1344
عنوان و پدید آور : جمعیت ، باروری و تنظیم خانواده مطابق با سر فصل های وزارت علوم ،
تحقیقات و فناوری ...

تالیف محمد علی کوزه‌گر ، 1386
مشخصات نشر : تهران : نشر علوم کشاورزی ، 1386
مشخصات ظاهری : ت ، {137} ص : مصور ، جدول
شابک : 2- 82- 6832- 964 4- 82- 6832- 964- 978

وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه : ص {125} - {126}

موضوع : تنظیم خانواده
موضوع : جمعیت شناسی
موضوع : آبستنی - بهداشت
موضوع : آبستنی - پیشگیری

رده بندی کنگره : 8 ج 9 ک / RG 136
رده بندی دیوی : 613/94

شماره کتابخانه ملی ایران : 85045075 م

نام کتاب : جمعیت ، باروری و تنظیم خانواده

مؤلف : دکتر محمد علی کوزه‌گر

ناشر : نشر علوم کشاورزی

شمارگان : 2000 نسخه

چاپ : هتاف

صحافی : مهرآفرین

نوبت چاپ : اول 1386

مدیر اجرایی : رضا احمدی

طرح جلد : کاتون تبلیغاتی توسعه

قیمت : 25000 ریال

شابک : 2- 82- 6832- 964 4- 82- 6832- 978

تصویر پشت جلد : مازندران - نور - رویان - دهکده کوهستانی گالچ

کتابه حقوقی مادی و معنوی این اثر متعلق به مؤلف می باشد و هرگونه کپی برداری مشمول آیین نامه مقرراتی ارشاد
گردیده و پیگرد قانونی خواهد داشت.

E-mail : Dr.Kouzehgar@Yahoo.com

آدرس محل توزیع : تهران - خیابان انقلاب - خیابان 12 فروردین - نرسیده به چهارراه

لپافی نژاد - بن بست یاس - پلاک 101 - طبقه همکف . تلفن : 66461898 تلفکس : 66481187 .

سایت : www.bostaneketab.com

❧ تقدیم به پدر و مادرم که زندگیم مرهون رنج زحمات
بی حد آنهاست...

❧ تقدیم به مردم شریف به ویژه جوانان صمیمی و بامحبت
شهرستان شهریار و شهرقدس و همه فرهیختگانی که با همت و
همدلی و در اقدامی برخاسته از آگاهی و شناخت و در فضایی
آمیخته از احساس و عاطفه در انتخابات مجلس ششم اینجانب را
به عنوان نماینده خود برگزیده و افتخار و کالت خود را در
کارنامه سیاسی - اجتماعی ام ثبت نمودند؛ همان‌ها که تا همیشه
زندگی خود را مرهون و مدیونشان می‌دانم و سرافرازی و
بهروزشان را از پروردگار یکتا خواهانم...

❧ تقدیم به معلمین بزرگوار و استادان ارجمندم که از کلاس
اول دبستان تا دانشکده پزشکی و همه کسانی که در مسیر زندگی
بر داشته‌ها و دانسته‌هایم افزوده‌اند...

❧ تقدیم به همسر و دو پسر نازنینم؛ «محمد آریا» و «محمد آریا»
که رنج زیستن با پدری با مشغله فراوان را تحمل می‌کنند؛ آنها که
آینده بهترشان همچون آینده بهتر همه جوانان و نونهالان ایران
عزیز، امید و آرزوی من است...

مقدمه استاد ارجمند جناب آقای دکتر زرگر عضو محترم هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران

بسم الله الرحمن الرحيم

سرور شهیدان حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام می فرماید :

عَلِّمِ النَّاسَ عِلْمِكَ وَتَعَلَّمْ عِلْمَ غَيْرِكَ

علم خود را به مردم یاد دهید و علم دیگران را بیاموزید .

جناب آقای دکتر کوزه گر همکار محترم همتی والا کرده و در این راه گامی ارزنده برداشته تا دانشجویان را در بخشی از نیازهای مهم علمی آنان یاری فرمایند.

ضمن تقدیر از زحمات ایشان امید است همانطوری که روش پسندیده ایشان در کلاس درس بوده است ضمن آموزش دانش ارزنده پزشکی ، دانشجویان عزیز را در راستای ارزشهای بزرگ اسلام، انقلاب و ولایت ارشاد فرمایند.

دکتر موسی زرگر

(ا)	 مقدمه
۱	■ بخش اول (جمعیت)
۲	 روش‌های مطالعه جمعیت
۳	 ویژگی‌های جمعیت
۳	 توزیع جمعیت
۴	 هرم سنی
۸	 سطح باروری
۱۰	 عوامل مؤثر در میزان باروری
۱۱	 سطح مرگ و میر
۱۳	 مهاجرت
۱۳	 امید به زندگی
۱۴	 رشد جمعیت
۱۶	 مشکلات ناشی از رشد جمعیت
۱۶	 نظریه‌های جمعیتی
۱۸	 سیر تحولی جمعیت ایران
۱۹	 سیاست‌های جمعیتی
۲۰	 سیاست‌های جمعیتی در ایران
۲۲	■ بخش دوم (کلیات تنظیم خانواده)
۲۳	 تعریف تنظیم خانواده
۲۴	 اهداف و نتایج تنظیم خانواده
۲۶	 تاریخچه تنظیم خانواده

- تنظیم خانواده به عنوان حق اساسی بشر ۲۷
- تنظیم خانواده در ایران ۲۷
- تنظیم خانواده از دیدگاه اسلام ۲۹

■ بخش سوم (قلمرو برنامه‌های تنظیم خانواده) ۳۳

- مشاوره قبل از ازدواج ۳۴
- مشاوره ژنتیک ۳۵
- مشاوره بعد از ازدواج ۳۵
- مراقبت‌های پیش از حاملگی ۳۶
- مراقبت‌های دوران حاملگی ۳۷
- مشاوره برای بیماری (غربالگری) ۳۹
- انتخاب روش مناسب جلوگیری ۴۰
- مشاوره در مورد نازایی ۴۰

■ بخش چهارم (باروری و حاملگی) ۴۱

- دستگاه تولیدمثل مرد ۴۲
- تستوسترون ۴۶
- دستگاه تولیدمثل زن ۴۷
- قاعدگی ۵۰
- تخمک‌گذاری ۵۲
- هورمون‌های زنانه ۵۳
- بلوغ ۵۳
- بارورسازی یا لقاح ۵۴
- کاشته شدن نطفه ۵۵
- علائم و نشانه‌های حاملگی ۵۸

۶۰.....	حاملگی‌های چندقلو.....
۶۰.....	تعیین جنسیت جنین.....
۶۱.....	حاملگی نابجا.....
۶۲.....	یانسگی.....
۶۲.....	نازائی.....

■ بخش پنجم (انواع روش‌های جلوگیری از بارداری)..... ۶۶

۶۷.....	تعریف.....
۶۷.....	روش‌های قدیمی و ستی.....
۶۹.....	روش‌های جدید.....
۷۰.....	روش‌های طبیعی جلوگیری از حاملگی.....
۷۱.....	- نزدیکی منقطع.....
۷۲.....	- ریتم یا پرهیز دوره‌ای.....
۷۴.....	- شیردهی.....
۷۴.....	روش‌های شیمیایی و موضعی.....
۷۴.....	- شستشوی واژن بعد از نزدیکی.....
۷۵.....	- مواد اسپرم کش.....
۷۶.....	روش‌های دارویی یا هورمونی.....
۷۶.....	- قرص (کتراسپتوهای خوراکی).....
۸۴.....	- ایمپلنت (کتراسپتوهای زیرجلدی).....
۸۵.....	- آمپول (کتراسپتوهای تزریقی).....
۸۷.....	روش‌های مکانیکی.....
۸۷.....	- کاندوم مردانه.....
۸۹.....	- کاندوم زنانه.....
۹۰.....	- اسفنج مهلی.....

- ۹۰.....-دیافراگم
- ۹۱.....-کلامک
- ۹۲.....IUD-
- ۹۸.....روش‌های جراحی
- ۹۹.....-واژکومی
- ۱۰۱.....-توبکتومی
- ۱۰۳.....روش‌های جلوگیری پس از مقاربت (اورژانسی)
- ۱۰۴.....-شستشوی بعد از نزدیکی
- ۱۰۴.....-پریدن و عطسه کردن
- ۱۰۴.....-روش صبح روز بعد
- ۱۰۵.....-استفاده از DES
- ۱۰۵.....-دانازول (Danazole)
- ۱۰۵.....-می‌فپریستون (Mifepriston)
- ۱۰۵.....-گذاشتن IUD
- ۱۰۵.....-سقط جنین
- ۱۰۶.....روش‌های نوین
- ۱۰۶.....-قرص‌های مردانه
- ۱۰۷.....-واکسن ضد حاملگی
- ۱۰۷.....-وسيله ضدباروری با پتانسیل الکتریکی
- ۱۰۷.....-اسپری
- ۱۰۷.....-برچسب
- ۱۰۷.....-آمپول سیکلوفم
- ۱۰۷.....RH-486
- ۱۰۷.....-نیفدپین
- ۱۰۸.....-گاسپول (Gossypol)

میزان استفاده از روش‌های پیشگیری از بارداری ۱۰۹

■ بخش ششم (بیماری‌های مقاربتی) ۱۱۳

سفیلیس ۱۱۴

سوزاک ۱۱۵

هپاتیت ۱۱۶

ایدز ۱۱۷

کلامیدیا ۱۲۰

تبخال انسانی نوع اول (HSV) ۱۲۲

تریکوموناس ۱۲۲

واژینوز باکتریال ۱۲۲

کاندیدایاز ۱۲۲

تبخال دستگاه تناسلی (HSV) ۱۲۳

زگیل آلت تناسلی ۱۲۳

منابع و مآخذ ۱۲۵

دوران بقا چو باد صحرا بگذشت

تلخی و خوشی و زشت و زیبا بگذشت

پنداشت ستمگر که جفا بر ما کرد

در گردن او بعاند و بر ما بگذشت

«سعدی»

مقدمه مؤلف:

میل به رفاه و آسایش و بهره‌مندی از زندگی بهتر به یک فرد و یا گروه خاصی تعلق ندارد. همه افراد بشر به امید دستیابی به رفاه و برخورداری بیشتر، رنج و زحمت فراوانی را به جان می‌خرند و چه بسیار افرادی که متأسفانه از پس تحمل مشقت‌های فراوان، روز خوش رفاه و آسایش را نمی‌بینند. دستیابی به رفاه و زندگی بهتر نیازمند برنامه‌ریزی فردی و جمعی خردمندانه است. یکی از این برنامه‌ریزی‌ها تصمیم‌گیری در خصوص تعداد فرزندان در سطح خانواده و جمعیت در سطح کشور و جامعه است.

روزگاری به دلیل وجود امکانات و منابع طبیعی و فرصت کار، تدارک یک زندگی بهتر مستلزم داشتن فرزندان متعدد بود تا با کشت و کار در مزرعه و یا پرورش گاو و گوسفند روزی بیشتری کسب نمایند و از طرفی باید تعداد فرزندان در یک خانواده به حدی بود که اگر تعدادی در اثر مرگ ناشی از بیماری و ... از بین می‌رفتند، جایگزینی آنها امکان‌پذیر می‌گردید.

اما امروز هم مرگ و میر کاهش یافته و هم به دلیل استفاده نامحدود گذشتگان از منابع طبیعی و افزایش جمعیت، مزارع و منابع به نسبت جمعیت کاهش یافته و فرصت‌های شغلی نیز به تبع آن تقلیل یافته است؛ لذا زندگی بهتر و رفاه بیشتر جز در سایه خانواده‌ای کوچکتر و کم‌تعدادتر حاصل نمی‌شود. و در مقیاس بزرگتر در یک خانواده وسیع‌تر به نام کشور نیز چنین است و مدیران و برنامه‌ریزان این خانواده بزرگ چاره‌ای جز این ندارند که در اندیشه کوچکتر کردن آن باشند و یا حداقل از بزرگتر شدن آن جلوگیری نمایند. این سیاست قطعی تمام برنامه‌ریزان در دنیا است که بیش از دو قرن ادامه یافته است. کنترل جمعیت و کاهش نرخ رشد جمعیت در سرلوحه برنامه‌های تمامی حکومت‌ها به خصوص در کشورهای توسعه نیافته قرار دارد و افراد نیز به اندازه کافی نسبت به این موضوع توجه شده و می‌دانند زندگی بهتر در گرو فرزند کمتر ولی داناتر و تواناتر است؛ اما آنچه مهم است این است اینکه این افراد می‌گویند ما می‌دانیم

که باید فرزند کمتری داشته باشیم، دیگر بهتر است به جای تکرار این موضوع و با توجه ضرورت آن بگویید چه باید بکنیم؟ و از مدیران خود می‌خواهند تا وسایل و امکانات را به همراه آموزش‌های لازم در اختیار آنان قرار دهند. خوشبختانه سیاست‌های جدید جمعیتی حداقل در بُعد تنظیم خانواده و کنترل جمعیت به دلیل پاسخ دادن به درخواست‌های مطرح شده توانسته موفقیت‌های چشمگیری در پی داشته باشد. این سیاست که پس از یک دوره وقفه از سال ۶۸ مجدداً با دقت و حساسیت بیشتری آغاز و ادامه یافت موجب گردید که رشد جمعیت از ۳/۹ پس از یک دهه به ۱/۴ کاهش یابد که هر چند هنوز تا نقطه ایده‌آل فاصله زیادی دارد اما موفقیتی بزرگ محسوب می‌شود. اینجانب افتخار آن را داشته‌ام تا در خلال سال‌ها تدریس واحد درسی «جمعیت و تنظیم خانواده» در خدمت مستعدترین قشر جامعه یعنی دانشجویان جوان این مرز و بوم سهمی هرچند اندک در آموزش تنظیم خانواده و نمایاندن راه بهتر زندگی داشته باشم. امیدوارم دانشجویان عزیز نیز با آشنایی و بکارگیری روش‌های تنظیم خانواده و بخصوص آموزش و یادآوری آن به اطرافیان سهم خود را در این برنامه ملی ایفا و برای نیل به جامعه‌ای آگاه‌تر و کارآمدتر کوشا باشند. در پایان ضمن تشکر و سپاس فراوان از راهنمایی‌های استاد ارجمند و جراح عالیقدر جناب آقای دکتر موسی زرگر اولین وزیر بهداشت و درمان پس از پیروزی انقلاب اسلامی، سلامتی و طول عمر این معلم علم و اخلاق را از خداوند متعال خواستارم. چشم به راه ارشاد، راهنمایی و نظرات اصلاحی اساتید ارجمند، همکاران محترم عضو هیأت علمی و دانشجویان عزیز هستم.

دکتر محمدعلی کوزه‌گر

فروردین ۱۳۸۶